

Функціонування і розвиток механізмів державного управління
УДК 351:327

Остап'як Василь Іванович

*доктор політичних наук, доцент
кафедра публічного управління та адміністрування
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

Ostapiak Vasyl

*Doctor of Political Science, Associate Professor
Department of Public Administration and Management
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
ORCID: 0000-0001-9374-1956*

**СИСТЕМНІСТЬ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В
УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ
SYSTEMATIC DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION
UNDER GLOBALIZATION**

Анотація. Термін «система» в різні часи серед дослідників використовується, для логічного пояснення процесів, котрі відбуваються, проходять з певною закономірністю та послідовністю. Система описується як взаємозв'язки різних елементів, котрі під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів взаємодіють, розвиваються, змінюються. Тож можна виділити поняття системності котре використовують в різних науках від точних, таких як хімія, фізика і біологія, до наук гуманітарного напрямку таких як філософія, соціологія політологія. Системи описуються і в управлінських науках, а поняття системності пояснює різноманітні способи взаємодії, котрі мають логічність, послідовність та інші характеристики котрі ми розглядатимемо в нашій розвідці.

Передусім нас цікавить системність та системні зв'язки в такому контексті, котрий допоможе нам зрозуміти основи управління, взаємодії

між групами людей, та дозволить більш об'єктивно аналізувати систему міжнародних відносин. На прикладі системи міжнародних відносин найбільш зручно аналізувати системні процеси, але слід також пам'ятати, що системність в міжнародних відносинах взаємопов'язана з елементами управлінських, економічних, політичних, культурних систем.

Аналізуючи системи, та їх логічні взаємозв'язки ми можемо більш детально розглядати всі параметри кризи, кризогенності, а саме ці елементи системи найбільш динамічно впливають на розвиток та трансформацію будь яких структур. Розглядаючи настільки складний матеріал потрібно розуміти, що економічна складова в глобальному просторі є невід'ємною частиною розвитку та впливає на структуру систем, особливо коли згадуємо про систему міжнародних відносин. На динамічний розвиток системи міжнародних відносин також впливають військові фактори, загрози та наративи котрі застосовують в глобальному просторі домінуючі системи для посилення конкуренції і отримання стратегічної переваги.

Ключові слова: система, множинність, криза, публічне управління, механізми державного управління.

Summary. The term "system" is used by researchers at different times to logically explain the processes that take place and proceed with a certain regularity and sequence. The system is described as the interconnections of various elements that interact, develop, and change under the influence of external and internal factors. Therefore, it is possible to distinguish the concept of systematicity, which is used in various sciences, from exact sciences, such as chemistry, physics, and biology, to humanitarian sciences, such as philosophy, sociology, and political science. Systems are also described in management sciences, and the concept of systemicity explains various ways of interaction that

have logic, consistency and other characteristics that we will consider in our investigation.

First of all, we are interested in systemicity and systemic connections in such a context, which will help us understand the basics of management, interaction between groups of people, and allow us to more objectively analyze the system of international relations. Using the example of the system of international relations, it is most convenient to analyze systemic processes, but it should also be remembered that systemicity in international relations is interconnected with elements of management, economic, political, and cultural systems.

Analyzing the systems and their logical interrelationships, we can consider in more detail all the parameters of the crisis, crisisogenicity, and it is these elements of the system that most dynamically affect the development and transformation of any structures. When considering such a complex material, it is necessary to understand that the economic component in the global space is an integral part of development and affects the structure of systems, especially when we mention the system of international relations. The dynamic development of the system of international relations is also influenced by military factors, threats and narratives that are used by the dominant systems in the global space to increase competition and gain a strategic advantage.

Key words: system, multiplicity, crisis, public administration, state administration mechanisms.

Постановка проблеми. Термін «система» в різні часи серед дослідників використовується для логічного пояснення процесів, котрі відбуваються, проходять з певною закономірністю та послідовністю. Дослідник Л. фон Берталанфі вважав, що «Фізичні системи відрізняються від живих утворень тим, що закриті по відношенню до зовнішнього середовища, тоді як живі організми є відкритими. Життєвий процес

організмів передбачає наявність потоку матерії, що входить з навколишнього середовища, тип і обсяг якого визначається відповідно до системних характеристик організму. Також здійснюється виведення із системи в довкілля матерії, як результату функціонування системи. Таким чином, організми забезпечують собі додаткову енергію, яка дозволяє досягати негентропії, а також забезпечує стійкість системи по відношенню до середовища. Система описується як взаємозв'язки різних елементів, котрі під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів взаємодіють, розвиваються, змінюються»[1]. Тож можна виділити поняття системності, котре використовують у різних науках від точних, таких як хімія, фізика і біологія, до наук гуманітарного напрямку таких як філософія, соціологія, політологія. Системи описуються і в управлінських науках, а поняття системності пояснює різноманітні способи взаємодії, котрі мають логічність, послідовність та інші характеристики, котрі ми розглядатимемо в нашій розвідці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Управління системами є активно досліджуваною галуззю, яка вивчає, як ефективно керувати системами, щоб досягти поставлених цілей. Управління системами може включати в себе використання різних методів та інструментів, таких як кібернетика, системний аналіз, теорія систем, менеджмент та інші. Різні аспекти удосконалення публічного управління в нашій державі досліджували Ю. Бажал, В. Базилевич, В. Геєць, В. Луговий, О. Оболенський, Ю. Пахомов, І. Розпутенко, В. Токарева, А. Чухно, О. Амоші, О. Власюка, В. Гришка, Е. Лібанової, І. Михасюка, В. Новицького, П. Саблука, А. Філіпенка, С. Чистова, Д. Дзвінчу.

Метою цієї статті є пояснення поняття системності та системних зв'язків, а також їх значення в різних науках, зокрема в управлінських, соціологічних та політичних науках. Розглядається, як системність та системні зв'язки впливають на взаємодію між елементами системи, та як це

застосовується в аналізі криз, кризогенності та розвитку будь-яких структур.

Викладка основного матеріалу дослідження. Системність та системні зв'язки нам варто розглядати в такому контексті, котрий допоможе нам зрозуміти основи управління, взаємодії між групами людей та дозволить більш об'єктивно аналізувати систему міжнародних відносин. До прикладу дослідники Норберт Вінер і Росс Ешбі, які започаткували використання математики для вивчення систем, здійснили значний розвиток таких концепцій систем[2],[3]. На прикладі системи міжнародних відносин найбільш зручно аналізувати системні процеси, але слід також пам'ятати, що системність у міжнародних відносинах взаємопов'язана з елементами управлінських, економічних, політичних, культурних систем.

Аналізуючи системи та їх логічні взаємозв'язки, ми можемо більш детально розглядати всі параметри кризи, кризогенності, а саме ці елементи системи найбільш динамічно впливають на розвиток та трансформацію будь-яких структур. Досліджуючи настільки складний матеріал потрібно зрозуміти, що економічна складова в глобальному просторі є невід'ємною частиною розвитку та впливає на структуру систем, особливо, коли згадуємо про систему міжнародних відносин. На динамічний розвиток системи міжнародних відносин також впливають військові фактори, загрози та наративи, котрі застосовують у глобальному просторі домінуючі системи для посилення конкуренції і отримання стратегічної переваги.

Світ стикнувся з загрозами не тільки через процес трансформаційних перетворень систем, але й через розвиток науково-технічного потенціалу і економічні запити сучасних суспільств. Тому нам видається доцільним проаналізувати динаміку розвитку та складові тих глобальних процесів, що потенційно можуть змінювати розподіл сил і сфер впливу в сучасному світі. Для нас є цікавою стаття: «Глобалізація та системний ризик» (Globalization And Systemic Risk) в журналі The World Financial Review. Автори

стверджують, що глобалізація є причиною системного ризику, але водночас і його рішенням. Вони пишуть: «Більше зв'язків і відкритості, швидкі зміни, зростання населення і доходів приносять більшу складність і вищий потенціал системного ризику» [4].

Система. При вивченні політичних чи управлінських систем та їх складових, важливо також розглянути термін «система», який походить від грецьких слів «сполучення», «ціле», «з'єднання». Цей термін означає множину взаємопов'язаних елементів, які утворюють єдину цілісність, взаємодіють між собою та з середовищем. У контексті політичних чи управлінських систем, «система» може описувати взаємодію різних елементів, які складаються з національної політики, пов'язаної з реалізацією державного управління, взаємодії з парламентом, політичними партіями та громадськими організаціями. Ці елементи взаємодіють між собою та з середовищем таким, як економіка, культура, соціум і т.д., з метою досягнення спільної мети - розвитку та процвітання держави. Розуміння того, як працює політична система чи система управління, допомагає краще зрозуміти та оцінити дії загрози, з якими може стикнутися держава на внутрішньому управлінському рівні та на зовнішньому рівні в системі міжнародних відносин. Логічним є припустити той факт, що будь-які елементи, котрі взаємодіють, утворюють більш складні ієрархічні структури і проходять певні стадії розвитку схильні до кризогенності. В різних сферах наукового буття поняття система має різне значення.

Таблиця 1

Опис систем

Тип системи	Опис
Система в політиці	Зазвичай - це сукупність політичних інститутів, організацій, норм і цінностей, які регулюють політичне життя суспільства [5];
Система міжнародних відносин	Система за твердженням Кена Бутра, професора міжнародних відносин, може бути описана як «набір акторів та взаємодій між ними, що виникають у процесі вирішення спільних проблем або конфліктів» (Ken Booth «International Relations Theory Today»).

	Також більшість дослідників у період після 1648 р. виділяють вісім систем, заснованих на поєднанні конкретних домовленостей: Вестфальська (1648 р.- початок XVIII ст.); Утрехтська (1714-1789 рр.); Тільзітська (1807-1812 рр.); Віденська (1815-1871 рр.); Постфранкфуртська (1871-1914 рр.); Версальсько-Вашингтонська (1919-1939 рр.); Ялтинсько-Постдамська (1945-1991 рр.); Сучасна (1991 р.- теперішній час).
Система в економіці	Описується як сукупність економічних агентів (домогосподарств, підприємств, держави тощо), їхньої діяльності та взаємозв'язків на ринках товарів і послуг, факторів виробництва та грошей.
Система в публічному управлінні	Зазвичай комплекс організацій, процедур, інформаційних технологій та інших елементів, які взаємодіють з метою забезпечення ефективного функціонування публічної влади. Вона складається з окремих частин, які взаємодіють між собою і спільно розв'язують завдання з реалізації державної політики та задоволення потреб населення. Система публічного управління може бути як вертикальною (централізованою), так і горизонтальною (децентралізованою). Система в публічному управлінні - це сукупність органів державної влади та місцевого самоврядування, їх функцій і повноважень, правил і процедур їх формування і функціонування [6];

Джерело: систематизовано авторами

Термін «система», що використовується в точних науках і в описі логічних процесів, також вивчає кризу, адже криза є невід'ємною складовою будь-яких системних процесів. Зокрема процесів, що відбуваються в системі міжнародних відносин, політиці, економіці, управлінні і т.д. Саме тому для нас є цікавим розглядати кризу як універсальний механізм усвідомлення всіх логічний процесів, що відбуваються в глобальному просторі. Зрозумівши, як настає криза, що її супроводжує і які є шляхи подолання кризи, можна знизити рівень кризогенності, усунути конфліктогенні фактори і зробити будь-які системні взаємодії менш кризовими і більш ефективними.

Поняття «криза» можна визначити як стан, коли система перестає працювати в звичному режимі, і її функціонування стає критичним або повністю руйнується система. Криза може виникати з різних причин, а саме: змін у зовнішньому середовищі, внутрішні дисфункції системи, помилки в

управлінні тощо. Дослідники В. Мартінович та О.Руденко зазначають, що: «Механізм державного управління може функціонувати за умови короткострокових криз, але системна криза державного управління, що веде до негативних наслідків і надалі, вимагає конкретних управлінських рішень»[7].

Розглядаючи проблематику, ми також можемо сказати, що криза є невід'ємною складовою поняття «система», оскільки будь-яка система може стикнутися з кризою у будь-який момент свого функціонування. Системи, що досконаліше і динамічніше, частіше стикаються з кризами, оскільки вони діють у більш непередбачуваному середовищі. Проте у разі наявності адекватного управління та стратегії запобігання кризам, системи можуть бути більш стійкими до негативних впливів.

Система та криза співпрацюють, функціонують та діють разом, оскільки криза може виникнути в будь-якій складовій системи, а також може вплинути на інші складові системи, що перебувають у взаємодії. У такому разі криза може впливати на функціонування системи як цілого, а також на її окремі складові, що може мати серйозні наслідки для системи та її середовища.

Отже, система та криза є невід'ємними складовими один одного, і вони співпрацюють, функціонують та діють разом. Дослідження понять "система" та "криза" є важливим для розуміння причин та наслідків кризових ситуацій, розробки стратегій їх запобігання та керування, а також підвищення стійкості систем до негативних впливів ззовні та усунення дисфункцій усередині системи. Дослідження понять "система" та "криза" також має важливе значення для розвитку політичної науки, системи міжнародних відносин, економіки та публічного управління, оскільки ці галузі суттєво залежать від стану та функціонування систем, а також можуть мати значний вплив на виникнення кризових ситуацій.

Наприклад, у політичній науці дослідження криз може допомогти зрозуміти причини політичних криз, які можуть виникати в будь-якій країні. У системі міжнародних відносин дослідження криз може сприяти розумінню відносин між країнами та вирішенню міжнародних конфліктів. У економіці дослідження криз може допомогти зрозуміти причини економічних криз та розробити стратегії їх запобігання та управління. У публічному управлінні дослідження криз може сприяти розумінню причин дисфункцій в управлінні та розробці ефективних стратегій управління кризами.

Отже, дослідження понять "система" та "криза" є важливим для розуміння, функціонування та керування системами у різних галузях науки, а також для розробки стратегій запобігання кризам та ефективного управління ними.

Якщо сприймати будь-яку систему як утворення одного цілого з множини подібних, то таке об'єднання буде прагнути до постійного розширення та інтеграції, трансформації і поглинання. Самозбереження є основою функціонування будь-якої системи, котра виникає в силу хаотичних чи спонтанних проте логічних рефлексій.

Поняття «множинність» є важливою складовою поняття «система». Множинність означає наявність багатьох елементів у системі, які взаємодіють між собою та утворюють єдину цілісність.

Система може складатися з різних елементів, таких як люди, інституції, організації, технології тощо. Кожен з цих елементів має свої власні характеристики та функції, але разом вони утворюють систему і взаємодіють між собою для досягнення загальної мети.

Множинність є ключовим аспектом системи, оскільки системи є складними та багатовимірними, і вони можуть бути досліджені лише з урахуванням багатьох їх складових частин. Одним із важливих аспектів множинності є взаємодія між елементами системи, яка допомагає

забезпечити цілісність та взаємодію системи. В 19 столітті термін «множина» почав використовувати німецький математик Георг Кантор, коли створив свою програму стандартизації математики. Математичний об'єкт був представлений як множина і Г. Кантор описав свій підхід в статтях, які публікував німецький журналі «Mathematische Annalen»[8], [9].

Таким чином, поняття "множинність" у системному підході вказує на те, що система складається з багатьох складових частин, які взаємодіють між собою та утворюють цілісну систему з визначеними властивостями та функціями.

Множинність у системі додає системним функціям більшої багатозначності, багатозадачності, котра допомагає системі трансформуватися і адаптуватися до нових умов. Множинність у системі має як свої переваги, так і недоліки. Множинність, тобто багатогранність, дозволяє системі змінюватися, адаптовуватися до нового середовища, але не завжди такі зміни є конструктивними і призводять до конструктивних наслідків. Навпаки, досить часто множинність варіантів розвитку чи реагування системи призводить до деструктивних процесів у середині системи та в міжсистемному просторі.

Звісно такі прояви системи ми вважаємо кризами чи конфліктами, та насправді джерелом деструктивних процесів є множинність варіантів розвитку системи. В тому як система приймає рішення серед множинності варіантів, також варто проаналізувати.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Системний підхід є ключовим елементом в ефективному управлінні на різних рівнях. Для цього необхідно розуміти структуру та взаємодію компонентів системи, щоб забезпечити їх синергетичний ефект. Також необхідно звернути увагу на множинність взаємодій та залежностей між елементами системи, що можуть вплинути на її ефективність та результативність.

Однією з перспектив подальших розвідок у даному напрямку є дослідження взаємодії між регіональним та глобальним рівнями управління. Важливо дослідити взаємозв'язок між цими рівнями та знайти способи покращення їх взаємодії та співпраці. Також необхідно зосередитися на дослідженні системності та комплексності управління, зокрема у сфері соціально-економічного розвитку, політики, культури та інших сферах. Дослідження можуть бути спрямовані на пошук нових підходів до вирішення проблем в цих сферах, враховуючи множинність та взаємозв'язок елементів системи управління.

Література

1. Bertalanffy L. The Theory of Open Systems in Physics and Biology. *Science*. 13 January 1950. 111. P. 23-29. DOI: 10.1126/science.111.2872.23
2. Cybernetics: Or the Control and Communication in the Animal and the Machine. 1948. *Paris, France: Librairie Hermann & Cie, and Cambridge. MA: MIT Press.* Cambridge. MA: MIT Press.
3. Ross Ashby W. An Introduction to Cybernetics. *Chapman & Hall*. London, 1956.
4. Goldin I. Mariathasan M. Globalization And Systemic Risk. *The World Financial Review*. URL: <https://worldfinancialreview.com/globalization-and-systemic-risk/> (дата звернення 20.01.2023).
5. Радченко О. Політична абетка: матеріали для практичного використання. Вид-во «ДокНаукаДержУпр». 2010. Вид. 8. X. ISBN 978-966-2407-00-6
6. Приходченко Л., Саханенко С., Надолішній П. Система публічного управління в умовах децентралізації влади: механізми горизонтальної взаємодії. *ОРІДУ НАДУ*. Одеса, 2017.
7. Мартінович В., Руденко О. Ознаки виникнення криз в системі державного управління. *Економіка та суспільство*. 2020. Вип. 22. URL:

<https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/68.-Martinovich-V.G..pdf> (дата звернення: 20.01.2023).

8. Cantor G. Über eine Eigenschaft des Inbegriffes aller reellen algebraischen Zahlen. *Crelles Journal f. Mathematik*. 1874. 77. P. 258-262.
9. Johnson Ph. *A History of Set Theory*. Prindle. Weber & Schmidt. 1972. ISBN 0-87150-154-6

References

1. Bertalanffy L. The Theory of Open Systems in Physics and Biology. *Science*. 13 January 1950. 111. P. 23-29. DOI: 10.1126/science.111.2872.23
2. *Cybernetics: Or the Control and Communication in the Animal and the Machine*. 1948. Paris, France: Librairie Hermann & Cie, and Cambridge. MA: MIT Press. Cambridge. MA: MIT Press.
3. Ross Ashby W. *An Introduction to Cybernetics*. Chapman & Hall. London, 1956.
4. Goldin I. Mariathan M. Globalization And Systemic Risk. *The World Financial Review*. URL: <https://worldfinancialreview.com/globalization-and-systemic-risk/> (data zvernennia 20.01.2023).
5. Radchenko O. *Politychna abetka: materialy dlia praktychnoho vykorystannia*. Vyd-vo «DokNaukDerzhUpr». 2010. Vyd. 8. Kh. ISBN 978-966-2407-00-6
6. Prykhodchenko L., Sakhanienko S., Nadolishnii P. *Systema publicznego upravlinnia v umovakh detsentralizatsii vlady: mekhanizmy horyzontalnoi vzaiemodii*. ORIDU NADU. Odesa, 2017.
7. Martinovych V., Rudenko O. Oznaky vynyknennia kryz v systemi derzhavnogo upravlinnia. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2020. Vyp. 22. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/68.-Martinovich-V.G..pdf> (data zvernennia: 20.01.2023).

8. Cantor G. Über eine Eigenschaft des Inbegriffes aller reellen algebraischen Zahlen. Crelles Journal f. Mathematik. 1874. 77. P. 258-262.
9. Johnson Ph. A History of Set Theory. Prindle. Weber & Schmidt. 1972. ISBN 0-87150-154-6